

Nr 54.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ändring i villkoren för lån från allmänna nyodlingsfonden; given Stockholms slott den 6 februari 1925.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Sven Linders.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 6 februari 1925.

Närvarande:

Statsministern SANDLER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden OLSSON, NOTHIN, HANSSON, LINDERS, LARSSON, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON.

Departementschefen, statsrådet Linders anför:

Hos Kungl. Maj:t har Blekinge läns hushållningssällskap i skrivelse den 22 juli 1924 hemställt, att åtgärder måtte vidtagas i syfte att dels bereda lån av statsmedel — eventuellt genom ändrade bestämmelser för allmänna nyodlingsfondens användning — för iordningställande av hagmark till rationell betesvall, dels ock möjliggöra premiering av betesanläggning genom anvisande av ett årligt statsanslag å 50,000 kronor.

Till stöd härför anför hushållningssällskapet följande.

Bland de åtgärder, statsmakterna sedan länge vidtagit för det mindre jordbrukets främjande, intoge åtgärderna för nyodling en i ingen mån undanskjuten plats. Genom statens nyodlingsfonder finnes numera

Bihang till riksdagens protokoll 1925. 1 saml. 48 häft. (Nr 54.)

möjligheter beredda för lantmännen överallt i landet att på billiga villkor få nödigt kapital för detta arbete.

På otaliga ställen i våra hagmarker funnes ännu områden med godartad jord, vilka återstode att vinna för kulturen. Starkt stenbundna och halvt försumpade, som de ofta vore, bleve deras uppodling till åker en synnerligen kostbar affär, vars räntabilitet bleve problematisk. Dessa områden skulle säkerligen mången gång på ett både billigare och effektivare sätt än genom omvandling till åker kunna göras fruktbärande genom deras iordningställande till betesmark. Med tanke på den stora betydelse en rationell beteskultur för närvarande hade för jordbrukets ekonomi syntes det hushållningssällskapet vara väl befogat, om staten mera direkt än hittills sökte befodra denna senare form av nyodling. En utsträckning av allmänna nyodlingsfondens användning att gälla även marks iordningställande för bete syntes vara en nära till hands liggande utväg, allra helst som denna fond för närvarande ej vore till fullo utnyttjad och alltså ökad användning vore möjlig utan ökning av fondens storlek.

Men även andra åtgärder torde bli behöfliga, om den jordbrukande allmänhetens uppmärksamhet och intresse skulle bli i tillräcklig grad fäst på betydelsen av betesfrågans rationella lösning. Kunde sålunda betesanläggningar — i första hand sådana som vunnits från hagmarkerna — bli föremål för premiering efter principer liknande dem, som tillämpades vid premiering av mindre jordbruk och odlingsföretag, trodde hushållningssällskapet, att intresset för denna sak skulle i hög grad ökas. I någon mån kunde nog de med nuvarande bestämmelser premieringsberättigade gårdarna komma i atnjutande av bidrag för här berörda ändamål. Men även om så vore fallet, vore detta icke tillfyllest. Premiering av betesanläggningar borde stå öppen för gårdar av storlek lika med den, som gällde vid premiering av nötboskap. De premier och premiälån, som kunde komma i fråga, skulle det oaktat kunna hållas vid ganska blygsamma belopp.

Omöjligt vore väl ej att inordna denna premieringsverksamhet såsom en gren av den nuvarande jordbrukspremieringen. Om någon ökning av anslaget till priser och premiälån härigenom skulle bli erforderlig, skulle väl densamma kunna stanna vid ca 50,000 kronor. Med hänsyn till sakens vikt hoppades sällskapet, att det ej skulle vålla statsmakterna oöverstigliga svårigheter att för detta ändamål anslå ovannämnda summa. Sällskapet ville i detta sammanhang påpeka, att statsbidraget till premiering av mindre odlingsföretag år 1922 uppgått till över 80,000 kronor.

I remissutlåtande den 21 oktober 1924 har lantbruksstyrelsen, som i ärendet låtit höra statskonsulenten i fröodling, anfört följande.

De allmänna naturliga förutsättningarna för bedrivande av jordbruk vore inom stora delar av vårt land sådana, att boskapskötseln helt naturligt kommit att framträda såsom den viktigaste produktionsgrenen. Vid flertalet jordbruk torde sålunda utav inkomsten av försälda lantbruksprodukter mer än hälften härflyta från avkastningen av boskapskötsel. Det syntes under sådana förhållanden ur såväl privat- som nationalekonomisk synpunkt vara av stor vikt, att de ekonomiska betingelserna för ifrågavarande produktion vore så gynnsamma som möjligt.

Enligt lantbruksstyrelsens mening skulle i detta avseende mycket stå att vinna, om åtgärder vidtoges i syfte att öka avkastningen av landets vidsträckta betesmarker utöver vad för närvarande i allmänhet vore fal-

let. Enligt vad hittills vunnen erfarenhet på området givit vid handen, syntes möjligheterna för dylik produktionsstegring vara betydande. Verkställda försök i olika delar av landet hade även visat, att avsevärd skördeökning från betesmark ofta kunde vinnas med jämförelsevis ringa kostnad och att betet vid rationell drift i regel kunde produceras billigare än andra jämförbara fodermedel. Härtill komme såsom ytterligare företräde för betesutfodringen bland annat det gynnsamma inflytande på djurens allmänna sundhetstillstånd, som en vidgad betesgång onekligen utövade. Härigenom vunnas bland annat, att rekryteringskostnaderna för djurstocken bleve avsevärt mindre än eljest.

Anläggning av en rationell betesvall medförde emellertid vissa engångskostnader, som för den enskilde jordbrukaren kunde vara betungande och i vissa fall icke möjliga att bära. Statens ekonomiska medverkan till åstadkommande av dylika anläggningar torde därför ofta vara av behovet påkallad och jämväl i allmänhet väl motiverad. Härvid syntes statens understödsverksamhet dock icke böra sträcka sig längre än vad nödvändigt vore. Den torde sålunda endast böra avse åtgärder, som ur allmänt ekonomiska synpunkter vore ändamålsenliga men som utan statens bistånd icke skulle komma till utförande.

Blekinge läns hushållningssällskap hade eventuellt föreslagit, att allmänna nyodlingsfonden måtte tagas i anspråk jämväl för ifrågavarande ändamål. Enligt lantbruksstyrelsens förmenande vore detta emellertid icke lämpligt. Med hänsyn till de särskilda villkor, som torde böra fastställas för erhållande av lån för nu ifrågavarande ändamål, syntes nämligen bestämmelserna angående lån ur allmänna nyodlingsfonden i förevarande fall icke kunna oförändrade eller ens i huvudsak tillämpas. Lantbruksstyrelsen ville därför i stället föreslå inrättandet av en särskild fond för ändamålet, som lämpligen torde kunna benämnas betesförbättringsfonden. Från denna fond borde enligt lantbruksstyrelsens mening årligen utlämnas statslån till ett sammanlagt belopp av högst 500,000 kronor.

I fråga om de *allmänna villkor och bestämmelser*, som borde stadgas för *åtnjutande av lån från fonden*, anför lantbruksstyrelsen.

Lån borde under vissa villkor tilldelas hushållningssällskap, som förklarar sig villigt att utlämna betesförbättringslån till ägare eller brukare av jord. Vid utlämnande av lån borde företräde lämnas sådan ägare eller brukare av jord, som innehade högst 50 hektar åker eller annan odlad jord, och borde lån i första hand avse förbättring av mark, som redan förut hade karaktär av betesmark. Lån borde icke kunna beviljas låntagare till högre belopp än 2,000 kronor för ett år, och den sammanlagda skuld, som låntagare häftade i för olika betesförbättringslån, borde ej få överstiga 5,000 kronor. Betesförbättringslån borde kunna uppgå till högst hälften av den beräknade kostnaden, dock icke till mer än 250 kronor för hektar av den för förbättring avsedda arealen. Vid beräkning av nämnda kostnad torde böra upptagas kostnad för röjning, dikning, planering, kalkning och grundgödsling av betesmarken ävensom fröanskaffning och stängseluppsättning, i den mån nämnda åtgärder vore av behovet påkallade för åstadkommande av en rationell betesvall, för uppodling och dikning likväl under villkor, att lån eller anslag icke på annat sätt utginge för täckande av ifrågavarande kostnad. Lån borde få innehavas två år från lyftningsdagen räntefritt och utan amorteringskyldighet. Därefter borde vid utgången av vart och ett av de därpå föl-

jande fem åren dels återbetalas en femtedel av det ursprungliga lånebeloppet, dels ock gäldas ränta efter fyra procent å oguldet kapitalbelopp. Plan för förbättringsarbetet ävensom kostnadsförslag borde vara uppgjorda av person, som besutte de för ändamålet önskvärda speciella insikterna. Slutligen torde låntagare böra förbinda sig att under viss tid i fullgott skick underhålla den med anlåtande av lånet förbättrade betesmarken. I övrigt syntes i tillämpliga delar böra gälla vad som funnes stadgat rörande redan förefintliga, för jämförbara ändamål inrättade fonder.

Vidkommande hushållningssällskapets hemställan, att anslag av 50,000 kronor måtte anvisas för premiering av betesanläggningar, anför lantbruksstyrelsen, att styrelsen, åtminstone för närvarande, icke funne sig böra tillstyrka bifall till framställningen i denna del. En dylik premiering torde nämligen icke minst ur rent premieringstekniska synpunkter erbjuda vissa svårigheter, som syntes böra göras till föremål för närmare utredning, innan ställning toges till förslaget i fråga. Beträffande mindre jordbruk torde emellertid redan med nu gällande bestämmelser hinder icke möta att vid premiering av dylika jordbruk taga hänsyn jämväl till betesanläggning.

I ärendet har statskontoret den 17 november 1924 avgivit infortrat utlåtande, vari anförts i huvudsak följande.

Av handlingarna i ärendet syntes framgå, att nyodling till betesmark av i hagmarkerna för sådant ändamål befintlig lämplig jord måste anses innebära ett statsintresse, och att företag, som avsåge dylik nyodling, om möjligt borde statligt understödjas. Lantbruksstyrelsen hade föreslagit inrättandet av en särskild fond, förslagsvis benämnd betesförbättringsfonden, varifrån statslån skulle utlämnas under vissa av styrelsen föreslagna villkor. Därest staten ansåges böra träda hjälpande emellan med utlämnande av lån för ändamålet, ville statskontoret emellertid ifrågasätta, huruvida icke, såsom Blekinge läns hushållningssällskap framhållit, den under statskontorets förvaltning stående allmänna nyodlingsfonden skulle kunna tagas i anspråk jämväl för dessa lån. Syftet med sistnämnda fond kunde ju anses vara i viss mån likartat med det, varom nu vore fråga. Anslag till kapitalökning för allmänna nyodlingsfonden hade under åren 1915—1922 anvisats med sammanlagt 2,020,000 kronor och hade de från och med 1915 till dagen för utlåtandets avgivande från fonden utlämnade lånen uppgått till i runt tal 705,300 kronor. Utlåningarna från fonden hade icke något år överstigit 164,210 kronor. Disponibla tillgångar å fonden funnes för närvarande till belopp av tillsammans 1,519,743 kronor. Då allmänna nyodlingsfonden sålunda blivit jämförelsevis obetydligt utnyttjad, syntes det statskontoret ligga nära till hands att i första rummet använda medel ur denna fond för ifrågavarande ändamål, och ansåge statskontoret anvisandet av dessa medel böra till en början endast avse budgetåret 1925—1926.

Statskontoret finge alltså hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen besluta, att av allmänna nyodlingsfondens medel finge avsättas ett belopp för nämnda budgetår av 500,000 kronor att såsom statslån tilldelas hushållningssällskap, som förklarar sig villigt att utlämna betesförbättringslån. Mot de av lantbruksstyrelsen föreslagna lånevillkoren

hade statskontoret för sin del icke något att erinra, och förutsatte statskontoret, att det skulle åligga lantbruksstyrelsen att, i likhet med vad förhållandet vore beträffande andra län från allmänna nyodlingsfonden, lämna statskontoret underrättelse jämväl om dylika beviljade lån.

Mot lantbruksstyrelsens förslag om anvisande av bidrag till hushållningssällskapen för täckande av för dem genom lånerörelsen uppkommande möjliga förluster hade statskontoret icke något att erinra.

Däremot funne sig statskontoret, i likhet med lantbruksstyrelsen, icke böra tillstyrka bifall till den av hushållningssällskapet gjorda framställningen, i vad densamma avsåge anvisande av ett anslag av 50,000 kronor för premiering av betesanläggningar.

Frågan om en rationell betesvård är synnerligen betydelsefull för vårt land och för utvecklingen av dess jordbruk. Förekomsten av vidsträckta hag- och myrmarker, som väl ägna sig för omvandling till betes- och slåttervallar, giver nämligen möjlighet till en stark produktionsökning av kreatursfoder utan att andra odlingar därför behöva trängas tillbaka. Visserligen har under senare åren här och var inom landet kunna förspörjas ett alltmera ökat intresse för förbättrad beteskultur, vartill i väsentlig grad torde hava bidragit såväl de åtgärder, som från statens sida under krisåren vidtagits genom statens odlingskommittés verksamhet, som ock den förtjänstfulla insats, vissa föreningar — jag syftar närmast på svenska mosskulturföreningen och svenska betes- och vallföreningen — gjort på området. Då emellertid för betesmarkernas rationella förbättring och utnyttjande ytterligare åtgärder otvivelaktigt äro av nöden, finner jag alla skäl tala för ett realiserande av det av Blekinge läns hushållningssällskap framförda önskemålet, att statsmedel ställas till förfogande för utlåning till hushållningssällskap, som förklarar sig villigt att utlämna betesförbättringslån. Lantbruksstyrelsen har med instämmande i förslaget förordat uppläggandet av en särskild fond för ändamålet, varemot hushållningssällskapet och statskontoret ansett villkoren för lån från allmänna nyodlingsfonden böra ändras därhän, att från denna fond skulle kunna utlämnas jämväl betesförbättringslån. Då nämnda fond är avsedd för befrämjande av uppodling av till åker lämplig mark och betesförbättring i sig innebär ett i viss mån likartat syfte, synes mig en utsträckning av allmänna nyodlingsfondens användning vara att föredraga, så mycket hellre som någon ökning av denna fonds kapital icke för närvarande erfordras, även om densamma skulle anlitas för det sålunda ifrågasatta ändamålet. Jag vill fördenskull tillstyrka denna anordning. Då härav föranledes ändring av villkoren för lån från fonden — vartill kräves riksdagens medgivande —, anser jag skäl icke föreligga att, såsom statskontoret ifrågasatt, begränsa anvisningen från fonden av medel för betesförbättringslån att till en början avse allenast budgetåret 1925—1926, utan torde förklaring böra av riksdagen inhämtas, att från och med sagda budgetår tillsvidare lån må ur fonden beviljas i mån av tillgång och intill ett belopp av 500,000 kronor för bud-

Departements-
chefen.

getår, därav för utlämnande av nyodlingslån 200,000 kronor och betesförbättringslån 300,000 kronor. Såsom av statskontorets ovan berörda yttrande framgår, hava nämligen utlåningarna från denna fond intet år överstigit 164,210 kronor, varför erfarenheten synes giva vid handen, att för tillgodoseende av fondens hittills avsedda ändamål ett belopp av 200,000 kronor är fullt tillräckligt; beträffande behovet av lån för betesförbättringsändamål lärer väl någon tids erfarenhet också här behövas, innan detta kan bestämt fixeras, men torde till dess sådan erfarenhet vunnits ett belopp av 300,000 kronor kunna anses lämpligt avvägt.

I fråga om de villkor, som böra stadgas för erhållande av betesförbättringslån, finner jag intet vara att erinra mot dem, som av lantbruksstyrelsen härutinnan föreslagits. Desamma torde vara av den art, att de utan olägenhet låta sig inpassas bland gällande villkor för lån från allmänna nyodlingsfonden.

Mot lantbruksstyrelsens förslag om anvisande av bidrag till hushållningssällskapen för täckande av för dem genom lånerörelsen möjligen uppkommande förluster har icke heller jag något att erinra.

Under åberopande av vad sålunda anförts och då jag såväl av skäl som lantbruksstyrelsen angivit som ock av statsfinansiella hänsyn icke finner mig kunna tillstyrka bifall till Blekinge läns hushållningssällskaps framställning i vad densamma avser anvisande av anslag för premiering av betesanläggningar, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels godkänna, med tillämpning från och med budgetåret 1925—1926, av mig tillstyrkta förändrade villkor för lån från allmänna nyodlingsfonden samt medgiva, att Kungl. Maj:t må äga utfärda de ytterligare föreskrifter, som i sådant hänseende kunna finnas erforderliga;

dels förklara, att från och med budgetåret 1925—1926 tillsvidare lån må ur sagda fond beviljas i mån av tillgång och intill ett belopp av 500,000 kronor för budgetår, därav för utlämnande av nyodlingslån 200,000 kronor och betesförbättringslån 300,000 kronor;

dels ock för tiden från och med den 1 juli 1925 medgiva, att, där å lån, som av hushållningssällskap från ifrågavarande fond utlämnats för betesförbättringar, uppkommit förlust, Kungl. Maj:t må äga att, på framställning av hushållningssällskapet och efter prövning av de i varje särskilt fall förekommande omständigheter, inom ramen av ett belopp av 5,000 kronor för budgetår av fondens medel anvisa hushållningssällskapet gottgörelse för den lidna förlusten med belopp, motsvarande för varje hushållningssällskap en procent av den ej till betalning förfallna kapitalskuld, vari sällskapet på grund av från fonden utbekomna statslån vid budgetårets början häftat till staten.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:
Rune Thygesen.
